

**СВІТЛОВІ ІНСТАЛЯЦІЇ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ
ПРОСТОРУ МІСТА**

**LIGHTING INSTALLATIONS AS A WAY OF FORMING THE
IMAGE OF THE CITY SPACE**

Абрамюк І.Г., к. арх., доцент, Казмірук Ю.Й., доцент кафедри архітектури та дизайну (Луцький національний технічний університет)

Abramyuk I., Doctor of Architecture, associate professor, Kazmiruk Y. associate professor of the Department of Architecture and Design (Lutsk National Technical University)

Сучасні технології та їх стрімкий розвиток зумовлюють появу нових методів та способів створення естетично наповненого, емоційно-комфортного міського середовища за допомогою світлових тематичних інсталяцій. У статті здійснено аналіз появи та розвитку світлового мистецтва у світі як виду художньо-проектної діяльності, особливості формотворення у їх проектуванні, здійснено їх класифікацію за характером взаємодії з глядачем. Художній образ побудований за допомогою світла, покликаний відбитися у свідомості глядача оточуючу його дійсність, привернути увагу до змісту життєвих явищ, через нього пізнати значення, думку, ідею.

The emergence and development of cities were accompanied by a long search for ways, methods, and means of creating a comfortable urban environment. One of the means of creating urban space is light, in particular, artificial light as the main tool in shaping the aesthetics of city architecture. Today, the light design of urban spaces ceases to be an auxiliary, formative field of activity in architecture and becomes a technique that enables the emergence of new cultural and aesthetic objects.

The purpose of the article is to identify the varieties and methods of using light in the form of light installations during the compositional form of the image of the urban space. With the help of light installations, spotlights, and backlights, the architecture of the building is strengthened, and the night view of the architectural composition is formed; light installations, sculptures, and decorations generate plasticity and dynamics of space. Techniques of architectural and decorative lighting: contour lighting (light graphics) - is used in the design of city buildings to enhance the silhouette perception of the stylistic features of the architecture. Illumination of individual fragments of buildings - used to emphasize the architectural details of architectural monuments. lighting from the inside - is used to achieve the effect of lighting the building "on the skylight".

In connection with the growing role of light installations in creating the image of a night city or the space in which they are realized, the features of the ideological content play an important role in their design. Therefore, according to these features, they can be conditionally divided into three groups: social (social-festive, social-problematic),

conceptual, and commercial. The specificity of the artistic image and approaches to its formation make it possible to divide light installations into the following subspecies: anthropomorphic installation; zoomorphic installation; phytomorphic installation; an installation depicting natural phenomena; object-subject installation; abstract installation.

Ключові слова: міський простір, архітектура, освітлення, світлова інсталяція, художній образ, прийоми архітектурного освітлення.

Keywords: urban space, architecture, lighting, light installation, artistic image, techniques of architectural lighting.

Постановка проблеми. Виникнення та розвиток міст супроводжувалися тривалим шляхом пошуків способів, методів, засобів формування комфортного міського середовища. Цей шлях зумовлений безперервним бажанням людини створити середовище, яке відповідало б її естетичним, психологічним та утилітарним вимогам. Одним із засобів творення міського простору є світло, зокрема, штучне світло як основний інструмент у формуванні естетики архітектури міста. Сьогодні світловий дизайн міських просторів перестає бути допоміжною, оформлювальною сферою діяльності в архітектурі, а стає прийомом, котрий уможлиблює появу нових культурно-естетичних об'єктів.

Власне, питання міської ілюмінації потребує комплексного вивчення, оскільки окрім утилітарної функції освітлення вулиць і площ, підсвічування пам'яток архітектури, досить часто шляхом організації світлових інсталяцій різних типів є способом привертання уваги суспільства до глобальних проблем людства.

Аналіз досліджень і публікацій. Тематика дослідження питання формування композиції міського простору за допомогою світла є надзвичайно актуальною темою, оскільки новітні технології та підходи до проектування світлових установок удосконалюються із шаленою швидкістю. Вивчення штучного світлового середовища міст розпочалося із появою штучного освітлення, а розмаху цей процес набрав у 1920-30-их роках. Зі збільшенням кількості світла в містах і його здатності впливати на сприйняття образу міста з'явилася значна кількість нових концепцій, таких, як світловий урбанізм, світлова архітектура (нічне підсвічування), дизайн, творений світлом, інсталяції, об'єкти світлового мистецтва [2]. Принципи формування світло-кольорового середовища сучасного міста розкриваються у роботах Дубинського В.П., Кліщ О.А. Проблеми світлового дизайну в місті висвітлила Радомська В.Р. Попри це, сьогодні немає комплексного вивчення питання ролі світлових інсталяцій у дизайні та аспектів художнього формотворення, що є актуальною проблемою мистецтва та архітектури.

Мета статті – виявлення різновидів та прийомів застосування світла у вигляді світлових інсталяцій під час композиційного формування образу міського простору.

Вклад основного матеріалу дослідження. Процес формування світлового середовища сучасного міста, в сучасних умовах розвитку урбодизайну стає складним неоднозначним явищем, яке змінює емоційно-психологічне сприйняття поняття «світло-кольорове середовище» сучасного міста як особливий об'єкт архітектурного проектування, формуючими компонентами якого є антропогенні та природні елементи міського середовища із пристроями й установками штучного освітлення. Визначено, що світло-кольорове середовище є складною системою, в котрій активно взаємодіють відкриті та закриті архітектурні простори з джерелами й приладами штучної люмінесценції [1], що дає можливість забезпечити коло необхідних для життєдіяльності людини функцій у міському середовищі.

Із моменту появи електричного освітлення міський простір зазнав незворотніх змін, оскільки нові джерела світла, які постійно удосконалювалися, відкрили багато можливостей при творенні світлового середовища. В 1883 р. у центрі Мінеаполісу, США, встановлено світлову композицію «Електричний місяць» із восьми дугових ламп, метою якої стала демонстрація суспільству безпечності, ефективності та елегантності електричного світла, й котра дала поштовх до активного створення і поширення світлових інсталяцій.

У 1912 р. французький винахідник Ж. Клод продемонстрував світу перші неонові лампи у вигляді багряних смужок на Паризькій опері. У 60-х рр. ХХ ст. художники Д. Флавін та Ф. Мореллі при створенні авторської скульптури та інсталяції використовували різні типи світла: неонові трубки, флуоресценцію чи розсіяне освітлення.

У 1966 р. в США з'явився рух «Світло і Простір Каліфорнії», представники якого (Джеймс Тарелл, Роберт Ірвін, Дуглас Уілер) експериментували зі світлом і його впливом на сприйняття людини. Аналіз цього сприйняття привів до створення простору з ретельно прорахованими світлом, яке викликало у глядачів оптичні ілюзії.

Сьогодні ж світлове середовище міста формується із симбіозу двох напрямків: утилітарного освітлення міст і мистецтва, твореного засобами світла, характер якого впливає на творення архітектури нічного міста й продукує новий тип аранжациі міста – світловий дизайн (Lighting Design) [2].

Оксана Кліщ у своєму дисертаційному дослідженні виокремила підвиди світлового мистецтва у містах та зазначила, що до них включають «...кінетичні форми візуальної інформації (медіа-фасади, відеоекрани, динамічне освітлення архітектури, світломузичні шоу, світломузику

фонтанів, інтерактивні світлові об'єкти, що спонукають до залучення соціуму, «північне сяйво», світлову нанофактуру чи відеомапінг), малі архітектурні форми та скульптури, що набувають інтенсивності в темний час доби, світлові проєкції на фасади (сюжетні, декоративні, деструктивні, історичну реконструкцію, підсилення існуючих властивостей), моделюючі простір (світлові тунелі, арки, завіси), концептуальні світлові інсталяції (меморіальні, функціональні, «фальшива архітектура», «рестарт», гуманізація простору), світлову типографіку, оптичну ілюзію, декорацію архітектури, святкову ілюмінація, лазерні шоу, вшанування традицій» [2].

Власне, в сучасних реаліях розвитку світлового мистецтва архітектурне освітлення – це своєрідна художня гра світла, яка втілює оригінальні дизайнерські задуми у форми фасадів. За допомогою підсвічування фасадів будівель, будинків, пам'яників можна підкреслити силует будівлі або змінити звичний денний вигляд у нічний час доби. За допомогою світлових установок, прожекторів, підсвіток підсилюється архітектоніка будівлі, формується нічний вигляд архітектурної композиції; світлові інсталяції, скульптури, декорації генерують пластику та динаміку простору. Правильно спроектоване освітлення характеризується, крім майстерно виділеної точки притягання погляду, наявністю фокусних точок інших експонованих фрагментів фасаду, які привертають увагу спостерігача після точки притягання погляду [3].

Прийоми архітектурно-декоративного освітлення:

контурне освітлення (світлова графіка) – використовується при оформленні забудови міста для підсилення силуетного сприйняття стильових особливостей архітектури.

підсвітка окремих фрагментів споруд – використовується для підкреслення архітектурних деталей пам'яток архітектури.

освітлення зсередини – застосовується для досягнення ефекту просвічування будівлі «на просвіт». Такого типу освітлення можна створити, використовуючи світло інтер'єрів (наприклад, у виставкових залах, галереях, музеях, торгівельних центрах), яке проходить через вікна, вітражі, вітрини. Досить часто освітлення зсередини поєднується із екстер'єрним освітленням, створюючи ефект «перетікаючого простору», тобто архітектурного рішення, при якому внутрішнє світло переходить у зовнішнє.

Нині світлові інсталяції, які залучають глядача до розуміння соціальних, культурних і глобальних проблем, є домінуючими у формуванні архітектури світлового образу міського простору. Сучасні технології дають необмежені можливості творцям світлового мистецтва при проектуванні різногабаритних та різнофункціональних світлових інсталяцій, котрі характеризуються, за твердженням Оксани Кліщ, «...змінюю напрямків пучків світла, форм світлових тіл, кольору, ритму за допомогою нових інтелектуальних технологій – комп'ютерних програм та

датчиків, що керують освітленням, реагуючи на присутність пішоходів і зміни траєкторії їх руху, температури повітря, сили вітру, освітленості території та ін. » [2].

У зв'язку зі зростанням ролі світлових інсталяцій у творенні образу нічного міста чи простору, у якому вони реалізуються, важливу роль у їх проектуванні відіграють особливості ідейного наповнення. Тому за цими особливостями їх можна умовно поділити на три групи: *соціальну (соціально-святкову, соціально-проблемну), концептуальну, комерційну*.

Світлові інсталяції соціального характеру поділяються на соціально-проблемні та соціально-святкові. До першої підгрупи відносяться світлові інсталяції, які в своїй сутності порушують певну соціальну проблему та загострюють увагу глядачів на присутності таких проблем, спонукають до їх переосмислення та вирішення. Наприклад світлова інсталяція від іспанського об'єднання «Luzinterruptus», котра була встановлена в місті Вінтертур (Швейцарія), присвячена проблемі забруднення вулиць сміттям. Робота «Plastic garbage guarding the museum» стала символом глобальної проблеми засмічення планети [4]. Об'єктами інсталяції є два великі кошики, наповнені сміттєвими пакетами, які світяться зсередини (рис. 1).

Рис. 1. Світлова інсталяція «Plastic garbage guarding the museum». Вінтертур, Швейцарія

До творчого доробку групи «Luzinterruptus» належить робота «Agua potable corriendo por las calles» («Питна вода, що тече по вулицях»), яка має вигляд чотирьох громадських фонтанів із водою зі скляних підсвічених флаконів [5]. Інсталяція призначена привернути увагу до браку питної води на вулицях Мадриду та відсутності питних громадських фонтанів (рис. 2).

Рис. 2. Інсталяція «Agua potable corriendo por las calles».
Мадрид (Іспанія)

Характерними особливостями другої підгрупи є їх соціальна значущість, але разом з тим – відсутність в мистецькому задумі ідеї привернення до соціальної проблеми. Такі інсталяції проектуються до певного дня урочистого святкування. Зокрема, проект від дизайнерської студії «RAW» під назвою «Prismatica» в місті Монреаль (Канада) [6] є яскравим прикладом застосування комбінованого (природного/штучного) світла в новорічній інсталяції. «Prismatica» – скупчення 50 двометрових обертових призм, встановлених на площі Фестивалів (Place des Festivals), що значно змінило вигляд простору центру міста (рис. 3). Всі п'ятдесят призм виготовлені з панелей, обтягнутих ламінованою плівкою, яка здатна відбивати світло у видимому спектрі. В основу призм вмонтовані світлові проектори, а саме обертання супроводжується дзвоном дзвіночків.

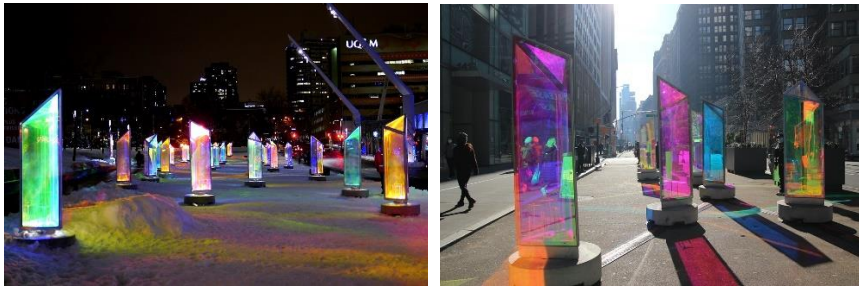

Рис. 3. Проект «Prismatica» від дизайнерської студії «RAW». Монреаль (Канада)

Комерційні світлові інсталяції виконують основне завдання привернення уваги глядача до товару чи послуги виробника. Можна стверджувати, що світлові інсталяції є інформаційним прийомом, який забезпечує необхідний рекламний вплив на глядача. В інтерактивній медіа-архітектурі застосовуються системи штучного, найчастіше світло-динамічного освітлення, яке піддається керуванню і відіграє основну роль у зображенні комерційної реклами. Наприклад, компанія Philips виступила спонсором створення фестивально-комерційної інсталяції Incandescence («Розжарювання») з дев'яти ламп у Ліоні (Франція) [7] (рис. 4).

Рис. 4. Інсталяція Incandescence від Philips та дизайнерки Северин Фонтейн (Severine Fontaine). Ліон (Франція)

Світлові інсталяції творчого самовираження – це твори, які виражають емоційний стан художників та дизайнерів. Інсталяції концептуально характеру розцінюються митцями, як спосіб заявити про себе, представити свої ідеї усьому світові у формі мистецького проекту, який приносить естетичне задоволення. Прикладом такої інсталяції може стати незвичайна «фальшива архітектура» висотою 12 метрів – Nebula («Нестабільність») від Zotes, розташована у Роскільдї (Данія) (рис. 5). Об'єкт «фальшивої архітектури» покликаний відобразити непостійність

життя у великих містах, метушню та мінливість повсякденності мегаполісу [8].

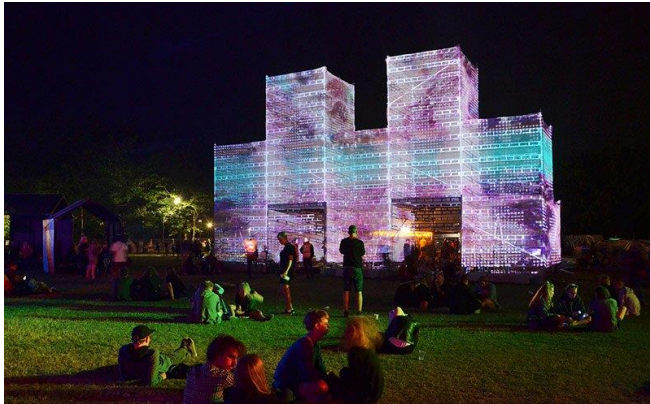

Рис. 5. Світлова інсталяція Nebula. Роскільд (Нідерланди)

Специфіка художнього образу та підходи до його формотворення дають можливість поділити світлові інсталяції на такі підвиди:

- антропоморфна інсталяція (образ людини) ;
- зооморфна інсталяція (образ тварин, риб тощо) ;
- фітоморфна інсталяція (образ рослин) ;
- інсталяція із зображенням природних явищ;
- об'єктно-предметна інсталяція (предмети побуту та ін., архітектурні об'єкти);

- абстрактна інсталяція (вираження образу засобами геометричних фігур, ліній, кольорових плям, звуків);

Художній образ, відображений за допомогою світла, покликаний відбити у свідомості глядача оточуючу його дійсність, привернути увагу до змісту життєвих явищ, через нього пізнати значення, думку, ідею.

Висновки. Місце, роль світлової інсталяції, як креативної форми застосування новітніх технологій, котра є однією із основних засобів для композиційного формування образу міської структури, передбачають виконання світлом одразу декількох функцій. Світлова інсталяція в художньо-проектній культурі міста може виконувати функції, як штучного (функціонального) освітлення міських об'єктів та простору, так і стати цілодобовим декоративним, атрактивним елементом кожного міста.

References

1. Doby`ns`ky`j V. P. Arxitekurno-xudozhni pry`ncy`py` formuvannya svitlo-kol`orovogo seredovy`shha suchasnogo mista: avtoref. dy`s. ... kand. arxitektury` : specz. 18.00.01. Xarkiv, 2007. 20 s.

2. Klishh O.A. Svitlova instalyaciya yak zasib kompozy`cijnogo formuvannya obrazu mis`kogo prostoru: dy`s. kand. arxitektury` : specz. 18.00.01. L`viv, 2015. s. 45.
3. Radom's'ka V.R., Smakous M., Ty`rpy`ch I.A.. Problematy`ka svitloвого dy`zajnu v mis`komu seredovy`shhi. My`stecztvoznavstvo, arxitektura ta budivny`ctzvo. Teoriya arxitektury`, restavraciya pam'yatok arxitektury`. 2016. №5. s. 1-6.
4. Luzinterruptus: plastic garbage guarding the museum. URL: <https://www.designboom.com/art/luzinterruptus-plastic-garbage-guarding-the-museum/>
5. Luzinterruptus. Agua potable corriendo por las calles. URL: <https://divisare.com/projects/190923-luzinterruptus-gustavo-sanabria-agua-potable-corriendo-por-las-calles>
6. 50 Prisms Emit Colorful Lights on the Streets of Montreal. URL: <https://mymodernmet.com/raw-prismatica-installation/>
7. Gy`gantsky`e lampochky` - grandy`oznaya svetovaya y`nstallyacy`ya v Ly`one. URL: https://worldartdalia.blogspot.com/2014/12/blog-post_835.html
8. Nebulae by Marcos Zotes. URL: <https://www.frameweb.com/article/nebulae-by-marcos-zotes>

Список використаної літератури

1. Дубинський В. П. Архітектурно-художні принципи формування світло-кольорового середовища сучасного міста: автореф. дис. ... канд. архітектури: спец. 18.00.01. Харків, 2007. 20 с.
2. Кліщ О.А. Світлова інсталяція як засіб композиційного формування образу міського простору: дис. канд. архітектури: спец. 18.00.01. Львів, 2015. с. 45.
3. Радомська В.Р., Смакоус М., Тирпич І.А.. Проблематика світлового дизайну в міському середовищі. Мистецтвознавство, архітектура та будівництво. Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. 2016. №5. С. 1-6.
4. Luzinterruptus: plastic garbage guarding the museum. URL: <https://www.designboom.com/art/luzinterruptus-plastic-garbage-guarding-the-museum/>
5. Luzinterruptus. Agua potable corriendo por las calles. URL: <https://divisare.com/projects/190923-luzinterruptus-gustavo-sanabria-agua-potable-corriendo-por-las-calles>
6. 50 Prisms Emit Colorful Lights on the Streets of Montreal. URL: <https://mymodernmet.com/raw-prismatica-installation/>
7. Гигантские лампочки - грандиозная световая инсталляция в Лионе. URL: https://worldartdalia.blogspot.com/2014/12/blog-post_835.html
8. Nebulae by Marcos Zotes. URL: <https://www.frameweb.com/article/nebulae-by-marcos-zotes>